

FRANÇOIS EN LOUIS DE SALES IN DE CHABLAIS – 10

11 April - Een riskant onderhoud

François kreeg persoonlijk van Paus Clemens VIII een volkomen geheime opdracht, begrijpelijk door de netelige omstandigheden. Die opdracht had benen, een gezicht en een mond: de kapucijn Esprit, persoonlijk uit Rome gekomen om hem de boodschap te overhandigen. Esprit legde uit wat van hem verwacht werd: incognito Genève, de stadstaat verboden voor katholieken, binnen te dringen, daar een gelegenheid vinden om de opvolger van Calvijn, Théodore de Bèze, te ontmoeten met het doel een vreedzame toenadering tot deze tak van de Reformatie te bewerkstelligen.

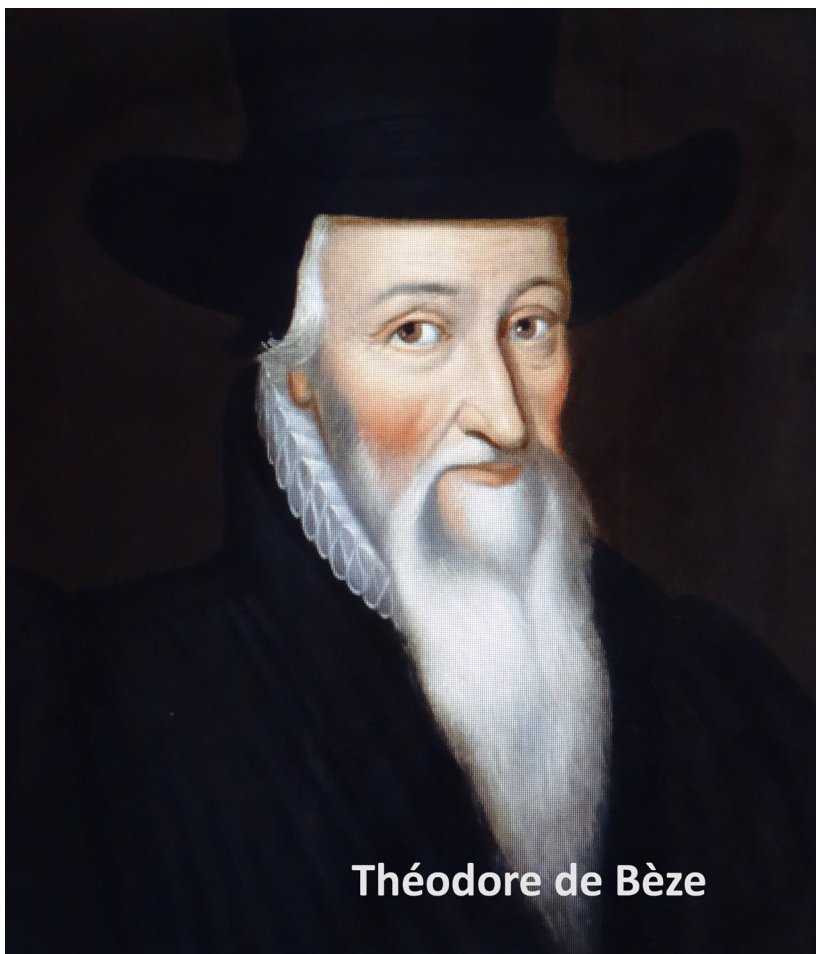
Gekleed als edelman kwam François zonder problemen langs de controlepost. Zonder een spier te vertrekken schreef de wacht in een dik register: *Edelman François de Sales*. Als motief van zijn bezoek liet hij optekenen: *Bezoek aan een vriend*. “Wat een rare spion hang je nu uit”, zei hij bij zichzelf. “Je had een andere naam kunnen gebruiken zonder te liegen, bijvoorbeeld Bonaventure de Boisy. Ik vermoed dat je niet geboren bent om te spioneren...” Hij had nog maar een paar stappen gezet toen het hem leek een arrestatiebevel te horen. Huiverend dacht hij terug aan het verzoek van het Gilde van Geneefse Dominees aan de Hertog van Savoie, hem te achtervolgen en ter dood te brengen vanwege verstoring van de openbare orde. Hij zou in de gevangenis geworpen worden binnen de eerste vijftig meters in vijandig gebied. Hij moest zo snel mogelijk er vandoor gaan maar het was al te laat. Een officier geflankeerd door twee hellebaardiers kwam al in zijn gezichtsveld. Hij verzamelde al zijn energie om zich zo natuurlijk mogelijk tot hen te richten door vriendelijk te glimlachen. ‘U bent François de Sales?’ vroeg de officier wiens Piëmontees accent verraadde dat het een huurling betrof. ‘Ja, officier.’ ‘U heeft dit achtergelaten bij het register van de passanten’ verklaarde de militair terwijl hij een

handschoen uitstak die hij daar had uitgedaan en vergeten was op het moment van de formaliteiten. De afgevaardigde van Rome spande zich tot het uiterste in om zijn opluchting te verbergen en vreedzaam te glimlachen. 'Ik ben ook altijd zo verstrooid. Heel veel dank...' De officier groette hem op onberispelijke wijze: 'Ik wens u een heel prettig verblijf in Genève'. Vervolgens keerden de geharnaste mannen zich om met een elegante beweging die de soldaten van Les Allinges nooit zouden evenaren. De Geneefse precisie was immers spreekwoordelijk.

Terwijl hij voortging in het hol van de leeuw vroeg François zich af wat hij zou aantreffen in deze stad die hij altijd van verre had bekeken en waar hij voor de eerste keer in zijn leven binnentrad. Maar het protestantse Rome liet eerlijk gezegd niets zien wat de bezoeker bang kon maken. De huizen waren dezelfde als overal elders, kinderen speelden op straat, boerinnen verkochten hun producten en huisvrouwen kochten ze. Inwendig moest François lachen om zijn aanvankelijke angst. Geen duivelse bokkenpoten die uit hun stinkende vuurzee kwamen, geen geharnaste mannen op elk kruispunt van straten. Hij kwam hier en daar slechts twee goedmoedige soldaten tegen. De gewapende macht liet zich hier veel minder zien dan in de Savoyse steden. Bij toeval volgde hij een paar studenten van het door Calvijn gestichte College gehuld in somber zwarte tenues. Maar ze hadden plezier om een grap van een van hun kameraden. Er waren dezelfde honden, dezelfde paarden als waar dan ook, ja hun uitwerpselen in de smalle straatjes hadden dezelfde stank.

Hij liep hetzelfde traject dat Germain enkele jaren eerder had gelopen om het bescheiden huis van Théodore Bèze te vinden. Hij had zich steeds afgevraagd hoe het aan te leggen de wachtposten te omzeilen en rustig de onontkoombare versperringen te passeren, die waren aangelegd om die illustere persoonlijkheid te beschermen. Maar verrast stelde hij vast dat het huis niet bewaakt werd. Hij klopte op de deur zoals hij gedaan zou hebben op die van welke

dorpspastorie dan ook. Bij het zien van zijn edelmankostuum opende een bejaarde bediende de deur en leidde de bezoeker naar Théodore Bèze.

Théodore de Bèze

De geestelijke leider van de stad was alleen en liep op en neer in een zaal van bescheiden proporties. François had zich afgevraagd wat voor weerzinwekkende gestalte degene mocht hebben die zoveel kwaad aanrichtte tegen de Kerk van Rome. Maar hij stond verrast een goedmoedige bejaarde man voor zich te hebben die op charmante wijze vroeg: 'Meneer, welkom in mijn woning! Mij werd

gezegd dat u uit Savoye komt... Waaraan heb ik uw bezoek te danken?' 'Meneer de Minister, ik ben inderdaad Savoyard en mijn naam is François de Sales. Ik ben een katholiek priester en help onze bisschop als proost.' 'Aha, ik heb van u horen spreken, meneer...' De opmerking was meer geladen door nieuwsgierigheid dan door vijandigheid. François ging verder: 'Helaas ben ik bang dat een afschuwelijke reputatie me is voorafgegaan in uw stad'. De beleefdheden gingen over en weer met uiterste hoffelijkheid. Mocht François onder indruk zijn van de voorkomendheid en vriendelijkheid van de religieuze leider van de stad, het omgekeerde deed er zeker niet voor onder.

De gedistingeerde manieren, de natuurlijke en fijnbesnaarde gevoeligheid van zijn jeugdige bezoeker maakten indruk op de oude heer. Hij gaf aan: 'Ik heb enige van uw geschriften gelezen, meneer. Ze zijn prettig om te lezen en bovendien uitstekend gedocumenteerd. Men merkt bij u een grote intellectuele nauwgezetheid samen met een excellente cultuur. Al zijn we opponenten ik heb hoge achting voor uw kennis en kwaliteit. Het spijt me dat dit prachtige talent ten dienste staat van – als u me toestaat – een kwade zaak. Het zou ons genoeg doen u tot onze gelederen te rekenen.' 'Het is dezelfde nauwgezetheid, ditzelfde verlangen u te begrijpen die me aanzetten deze toenadering te wagen. Ik koester de hoop zonder reserve met u te spreken. Werkelijk, ik zou gaarne een aantal van uw onderzichten verklaard willen zien in alle openhartigheid en eenvoud.' 'Openhartigheid en eenvoud zijn twee woorden die ik zeer waardeer, beste bezoeker. Met plezier zal ik uw vragen beantwoorden. Laten we naar mijn werkvertrek gaan, we zullen er meer op ons gemak zijn.' 'Het is voor mij een grote eer in de intimiteit van uw huis ontvangen te worden.'

François had geen ogenblik vermoed zo snel resultaat te boeken. Hij was diep onder de indruk van zoveel eenvoud en toegankelijkheid. Hij droomde dat – mocht hij ooit tot een leidende functie geroepen worden - die ook uit te oefenen in alle eenvoud en openheid.

De werkkamer waar zoveel vreesaanjagende en zo vaak polemische teksten tegen de Kerk van Rome waren geboren was een eenvoudig gemeubileerde ruimte, maar met een indrukwekkende boekenkast. Het hoofd van de dominees was duidelijk een erudiet man bij wie studie in hoog aanzien stond. 'Ik luister, Monsieur de Sales, wat zal uw eerste vraag zijn?' 'Wel, meneer, ik ben katholiek gedoopt en opgegroeid in dit geloof dat ik lang bestudeerd heb. Hoe zal ik volgens u door God ontvangen worden op het einde van mijn jaren. Zal ik gerechtvaardigd worden als ik ervoor kies in de Kerk van Rome te blijven?' De oude man bleef stil met de ogen gevestigd op de lange rijen boeken. Het was duidelijk dat hij diep nadacht, hij stond op, begaf zich naar een schap en koos een boekwerk dat hij voor zijn bezoeker neerlegde. 'U begint sterk, mijn katholieke bezoeker. Sta me toe tijd te nemen ter overweging en u voor te stellen, terwijl u wacht, dit uitstekende geschrift in te zien.'

François had dit echt niet verwacht. Hij bevond zich alleen in het vertrek, uitgenodigd geduld te hebben in gezelschap van die excellente lectuur. In het vertrek ernaast hoorde hij de vloer piepen onder de regelmatige stappen van zijn gastheer. De oude gediens-tige bracht hem iets te drinken en enige koekjes op een eenvoudig dienblad, zoals alles wat bij dit huis behoorde.

De geestelijke leider van de Reformatie moest lang nadenken. Toen kwam hij terug en als goede leermeester formuleerde hij de hem gestelde vraag: 'Uw vraag was of men gered kan worden binnen de kerk van Rome. Welnu, mijn antwoord is ja. Uw Kerk is onweerlegbaar de Moederkerk waardoor de woorden van Christus ons hebben bereikt.' François stond verbaasd over zo'n duidelijk antwoord. Veel predikanten varen vanaf de kansel heftig uit om de paus aan te klagen als de antichrist en de Kerk van Rome als de 'grote hoer' die de boodschap van de Heer verraden heeft en de inspiratie van de heilige Geest de rug heeft toegewend. Met heftigheid spreken zij over de katholieke kerk als van een "dode kerk die de gelovigen langs wegen van verdoemenis en verderf leidt".

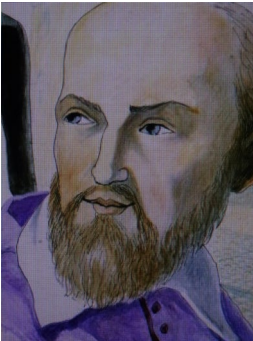
Als goede aristocraat had François geleerd zijn gevoelens te verbergen maar hij voelde zich verscheurd. Een inwendige stem zei hem:

“Vertrouw niet op de schijn. Je hebt tegenover je de aanstichter van een verschrikkelijke dwaalleer die heel Europa in een bloedbad heeft gestort; je bevind je tegenover een afschuwelijk iemand. Hij is je vijand. Je moet tegen hem ingaan”, en nog een andere fluisterde: “Helemaal niet, je bevind je tegenover een oude man, vol wijsheid, een gematigde humanist die je zo charmant heeft ontvangen. Breek de tere band niet van deze zo goed begonnen discussie”.

‘Ik dank u zeer voor het antwoord op mijn eerste vraag, meneer. Kan ik er nog een tweede aan toevoegen?’ ‘Ik luister...’ ‘Ik wil haar funderen op de logica. Als men volgens u gered kan worden binnen de katholieke kerk en door haar een weg kan vinden die toegang laat tot Gods plan, waarom dan deze hervormde en gescheiden Kerk gesticht? Waarom niet gezocht, door in de schoot van de Moederkerk te blijven, de dingen mooier, vuriger en meer evangelisch te maken? Ik hoef u niets te vertellen over de afschuwelijke rampen die deze scheiding teweeg heeft gebracht en nog brengt. Gruwelijke broederoorlogen, ontelbare verwoestingen met name in Frankrijk en ver daarbuiten.’

De oudeheer zuchtte diep. Was het door het voor de geest halen van de bloedbaden die hij ernstig moest afkeuren? Of was het de spijt de geldigheid van zijn Kerk te zien ontkennen? Hij hervatte rustig: ‘Begrijpt me goed, mijn jonge bezoeker. Als ik heb gezegd dat men in de katholieke godsdienst kan worden gered, kan ik slechts betreuren dat u tegelijkertijd de boodschap van Christus op een rampzalige manier verraden hebt. Werkelijk, u brengt de mensen tot wanhoop, u doet hen gruwelijk lijden...’ ‘Kunt u me dit punt toelichten?’ ‘Gaarne, u zegt dat men goede werken moet doen om door God ontvangen te worden. Welnu, u weet ongetwijfeld dat de Bijbel leert dat het mensenhart ziek is. Meestal zijn z’n daden slecht. Onze mensen ervaren dit dagelijks: zij zondigen, stelen, liegen,

plegen overspel, gebruiken geweld. Het kwaad dat zij uit de weg willen gaan, daar storten zij zich in; het goede wat zij willen doen, doen ze niet. Dat is wat de Heilige Paulus schrijft aan de Romeinen, 7,19. Vervolgens wanhopen zij. Zij zeggen tot zichzelf, als we toch veroordeeld worden, kunnen we evengoed voortgaan op de weg van het kwade waarvan we hier beneden enig genoeg genieten. En uit angst te worden geoordeeld, veroordelen zij zich inderdaad. Dat alles om uw katholiek onderricht.'

'U legt de nadruk boven alles op het geloof om gered te worden, heb ik de indruk.' 'Zeer zeker, het geloof... Alles is daar. Dan wordt de weg naar God gemakkelijk. Wat ons redt is enkel het geloof in God. En vanuit dit inzicht streeft iedereen naar het beste en verlangt goed te handelen om zijn bijdrage te leveren aan het heil dat ons is aangezegd. *'Sola fide*. Alleen het geloof...' 'Ja, het eerste van onze vijf *solae*: het geloof alleen redt ons.' 'Als ik u goed begrijp, acht u de leer van uw hervormde Kerk meer geëigend om eenvoudige mensen aan te moedigen zich tot God te richten en zich te rechtvaardigen.' 'Het is een genoeg zo goed te worden begrepen.' 'Maar mag ik u een bedenking voorleggen?' 'Als het niet een van de steriele polemieken is waarvan de katholieken het geheim weten.' 'Ik ga mijn best doen in goed vertrouwen eenvoudig en eerlijk te blijven. Kijk, ik ben van mening dat de Evangelies ons niet alleen voorstellen te geloven. Ze bevelen ook goede werken aan. Ik zou graag weten welke uw uitleg is van deze evangelietekst waarin Jezus spreekt over het Laatste Oordeel. Het betreft Mattheüs 25, 41 tot 43:

'Hij richtte zich dan tot die aan zijn linkerhand staan en tegen hen zal Hij zeggen: 'Ga weg van Mij, vervloekten, naar het eeuwige vuur, dat aangelegd is voor de duivel en zijn engelen. Want Ik had honger en jullie hebben Me niet te eten gegeven, Ik had dorst en jullie

hebben Mij niet te drinken gegeven, Ik was vreemdeling en jullie hebben Mij niet opgenomen, Ik was naakt en jullie hebben Mij niet gekleed, Ik was ziek en zat in de gevangenis en jullie hebben niet naar Mij omgezien.’ ”

‘Ongelovige, met je lastertong, perverse afvallige, ik open mijn deur en je maakt er schaamteloos gebruik van om, om...’ François keek stomverbaasd naar de oude man die rood aangelopen door plotselinge boosheid, hikkellend naar woorden zocht. De mooie aanblik van de vreedzame filosoof had zich in een ommezien van gedaante veranderd in een grijnzend en razend masker.

Gebruikmakend van dit moment vervolgde François kalm: ‘Meneer, ik kwam om van gedachte te wisselen met de beste bedoelingen en ik verheugde mij door u onderricht te worden over uw leer. Ik vraag u vergiffenis uit heel mijn hart als ik u boos heb gemaakt. Dat was helemaal niet mijn bedoeling. Ik zal u met rust laten en vraag u in alle bescheidenheid, neem het me niet kwalijk...’ ‘Nee, nee... Ik moet u vergiffenis vragen. Het was volkomen fout en haast onvergeeflijk voor mijn leeftijd en in mijn hoedanigheid.’

François raakte in verlegenheid door het ongemak dat zijn gesprekspartner liet zien, zichtbaar beschaamd door zijn ongepaste reactie tegenover de kalmte van de priester. Théodore de Bèze hervond onmiddellijk al zijn wellevendheid en hartelijkheid terwijl hij opstond. ‘Ik heb me te zeer opgewonden. Nogmaals mijn excuses. Het zal me een genoegen zijn wederom met u te spreken en elkaar te ontmoeten, ja echt, eerlijk. Het is jammer dat wij in het verleden geen gesprekspartners bij de katholieken getroffen hebben van uw kwaliteit.

Wim van Rooden osfs

